

بِسْمِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سان آرایه

آرایه شناسی ادب فارسی و نگاهی به علم بیان

سید سعید فرهاد

سرشناسه	:	فرشاد، سید سعید
عنوان و نام پدیدآورندگان	:	بیان آرایه ها (آرایه شناسی ادب فارسی و نگاهی به علم بیان)
مؤلف	:	سید سعید فرشاد
مشخصات نشر	:	مشهد: مؤسسه فرهنگی، هنری و انتشاراتی ضریح آفتاب.
مشخصات ظاهری	:	۳۲۰ ص
شابک	:	۹۷۸-۹۶۴-۴۲۹-۹۹۶-۴
وضعیت فهرست نویسی	:	فیا
موضوع	:	فارسی -- معانی و بیان - فارسی -- معانی و بیان -- راهنمای آموزشی (عالی)
یادداشت	:	کتابنامه: ص ۳۱۸.
رده بندی کنگره	:	۱۳۹۶ ب۳۷/ف/۳۳۵۶ PIR
رده بندی دیو	:	۸۴۰/۴۲
شماره کتابخانه ملی	:	۴۶۸۲۹۶۶

نام کتاب		بیان آرایه ها (ا) . شناسی ادب فارسی و نگاهی به علم بیان
مؤلف		سید سعید فرشاد
ناشر		مؤسسه فرهنگی، هنری و انتشارات ضریح آفتاب
طراح جلد		مهدی حبیبی
صفحه آرا		جهانگیر فیض آبادی
نوبت چاپ		اول ۱۳۹۶
قطع		وزیری
شمارگان		۱۲۰۰ نسخه
قیمت		۱۷۰۰۰ تومان
چاپ		دقت
شابک		۹۷۸-۹۶۴-۴۲۹-۹۹۶-۴

مرکز پخش: مشهد، خیابان امام خمینی، جنب اداره کل آموزش و پرورش خراسان رضوی

بازرگانی: ۰۵۱)۳۲۲۸۱۴۱۰ (سفرشات: ۰۵۱)۳۲۲۸۳۴۲۲ (دفتر نشر: ۰۵۱)۳۲۲۸۰۱۶۷

Web site - www.zarihaftab.ir

Email - zarihaftab@gmail.com

«حق چاپ محفوظ است»

فهرست مطالب

۴۲.....	جناس ناقص.....	۹.....	گفتار آغازین.....
۴۳.....	ناقص حرکتی.....	۱۱.....	گذری بر جناس اصناف.....
۴۵.....	ناقص اختلافی.....	۱۲.....	فصاحت.....
۴۷.....	ناقص افزایشی.....	۱۲.....	بلاغت.....
۴۹.....	جناس خط.....	۱۳.....	دانش‌های بلاغی.....
۵۱.....	جناس لفظ.....		فصل اول: آرایه‌های لفظی
۵۲.....	جناس مرکب.....	۱.....	سجع.....
۵۲.....	مرکب مقرون.....	۲۰.....	سجع متوازی.....
۵۴.....	مرکب مفروق.....	۲۱.....	سجع متوازن.....
۵۵.....	جناس مرکب.....	۲۲.....	سجع مطرف.....
۵۵.....	جناس مضاف.....	۲۳.....	شعر مسجع/ تسمیط.....
۵۶.....	جناس مزدوج، مکرر.....	۲۸.....	تشطیر.....
۵۷.....	جناس قلب.....	۲۹.....	تضمین المزدوج/ ازدواج.....
۵۸.....	قلب بعض.....	۳۲.....	ترصیع.....
۵۸.....	قلب کل.....	۳۵.....	موازنه.....
۵۹.....	قلب مُجَنَّب.....	۳۷.....	جناس.....
۵۹.....	قلب مستوی.....	۳۸.....	جناس تام.....
۶۰.....	ترصیع با تجنیس.....	۴۰.....	تامّ مماثل.....
۶۱.....	اشتقاق/ اقتضاب.....	۴۱.....	تامّ مستوفی.....
۶۳.....	شبه اشتقاق.....		

تکرار آرایه	۶۵	تلمیح	۱۳۴
تکرار واج/واج آرایه	۶۶	تضمین	۱۴۲
تکرار هجا/هجا آرایه	۷۴	درج و اقتباس	۱۴۶
تکرار واژه/واژه آرایه	۷۴	ارسال المثل	۱۴۷
تکریر	۷۴	اسلوب معادله	۱۵۲
تبدیل/ردالعجز علی الصدر	۷۸	اغراق	۱۵۸
ردالصدر علی العجز	۸۲	تجاهل العارف/تادان‌نمایی دانا	۱۶۴
تشابه الاطراف	۸۴	التفات	۱۶۷
التزام/امانات	۸۵	تجريد/خطاب النفس	۱۷۰
عکس/طر دو عکس	۸۷	استثنای منقطع	۱۷۳
ردالقافیه	۹۰	ایهام	۱۷۶
ذوقافیتین/دوقافیگی	۹۲	شبه ایهام	۱۸۲
تشريع	۹۵	ایهام تناسب	۱۸۳
تکرار عبارت یا جمله	۹۶	ایهام عباد	۱۸۷
ردالمطلع	۹۶	استدغام	۱۸۹
ترجیع	۹۹	اسلوب تنکیر	۱۹۲
ذوب‌حرین/ملون	۱۰۰	مدح شبه به ذم	۱۹۳
خودارزیابی فصل اول	۱۰۴	ذم شبه به مدح	۱۹۵
فصل دوم: آرایه‌های معنوی		استدراک	۱۹۶
مراعات نظیر	۱۱۰	ذووجهین	۱۹۷
تضاد	۱۱۳	افتنان	۱۹۸
مقابله	۱۱۸	استبعا/مدح موجه	۱۹۸
پارادوکس/متناقض‌نما	۱۱۹	ذم موجه	۱۹۹
حسن آمیزی	۱۲۷	رجوع/بازگشت	۲۰۰

فصل سوم: نگاه‌ی به علم بیان	۲۰۱..... تنسیق الصفات
تشبیه..... ۲۴۸	۲۰۳..... سیاقه الاعداد
تشبیه مُرسل..... ۲۵۰	۲۰۶..... اطراد
تشبیه مؤکد..... ۲۵۰	۲۰۶..... لفّ و نشر
تشبیه مفصل..... ۲۵۱	۲۰۷..... لفّ و نشر مرتّب
تشبیه مجمل..... ۲۵۱	۲۰۹..... لفّ و نشر زائر تبّ / مشوّش
تشبیه بلیغ..... ۲۵۲	۲۱۱..... جمع
تشبیه بلیغ اضافی..... ۲۵۳	۲۱۳..... تفریق
تشبیه بلیغ اسنادی..... ۲۵۵	۲۱۴..... تقسیم
تشبیه بلیغ وصفی..... ۲۵۶	۲۱۵..... جمع و تفریق
انواع تشبیه از نظر حسی و عقلی بودن	۲۱۶..... جمع و تقسیم
طرفین..... ۲۵۹	۸..... جمع و تفریق و تقسیم
حسی به حسی..... ۲۵۹	۱۱۹..... ارساد / تسهیم
عقلی به عقلی..... ۲۶۰	۲۲۰..... نویسیم
حسی به حسی..... ۲۶۰	۲۲۱..... توشیح
عقلی به عقلی..... ۲۶۱	۲۲۲..... سؤال و جواب
تشبیه مفرد و مرکّب..... ۲۶۲	۲۲۴..... مذهب کلامی
تشبیه مفرد به مفرد..... ۲۶۲	۲۲۵..... حُسن تعلیل
تشبیه مرکّب به مرکّب..... ۲۶۳	۲۳۱..... براعت استهلال
تشبیه مفرد به مرکّب..... ۲۶۴	۲۳۳..... حُسن مطلع / خوش آغازی
تشبیه مرکّب به مفرد..... ۲۶۴	۲۳۵..... حُسن مقطع / خوش فرجامی
استعاره..... ۲۶۶	۲۳۷..... حُسن تخلص
استعاره‌ی مصرّحه..... ۲۶۸	۲۴۰..... حُسن طلب / ادب سؤال
استعاره‌ی مکنیه / کنایی..... ۲۷۲	۲۴۲..... خودارزیابی فصل دوم

۳۰۶..... کنایه از فعل	۲۷۴..... تشخیص
۳۰۹..... تلویح	۲۸۰..... استعاره‌ی مکنیه از نظر ساختار
۳۱۰..... رمز	۲۸۸..... مجاز
۳۱۰..... ایما	۲۸۹..... رایج‌ترین انواع علاقه‌های مجاز
۳۱۱..... تعریض	۲۸۹..... کلیت
۳۱۲..... تفاوت کنایه با مجاز و استعاره	۲۹۰..... جزئیات
۳۱۲..... تفاوت کنایه با ایهام	۲۹۰..... معانی
۳۱۴..... خودارزیابی فصل سوم	۲۹۱..... حالت
۳۱۸..... کتاب‌نامه	۲۹۲..... سببیت
	۲۹۲..... مسببیت
	۲۹۳..... آلت
	۲۹۳..... لازمیت
	۲۹۴..... ملزومیت
	۲۹۴..... ماکان
	۲۹۵..... مایکون
	۲۹۵..... جنسیت
	۲۹۶..... عام و خاص
	۲۹۷..... خاص و عام
	۲۹۷..... مجاورت
	۲۹۸..... تضاد
	۲۹۸..... شباهت
	۲۹۹..... کنایه
	۳۰۴..... کنایه از موصوف
	۳۰۵..... کنایه از صفت

گفتار آغازین

اثر حاضر به بررسی آرایه‌های ادبی (بدیع) و مباحث اصلی علم بیان می‌پردازد. از آن‌جا که این کتاب، اثری آموزشی است و مخاطبان آن در وهله‌ی نخست آموزندگان و جویندگان دانش‌های ادبی در سطوح آموزشی و دانشگاه‌ها و سپس سایر علاقه‌مندان شعر و ادب فارسی هستند، مطالب بنیادی روان و دور از پیچیدگی مطرح شده است. بنابراین تلاش شده ابتدا تعریفی ساده از هر آرایه ارائه گردد، سپس با آوردن توضیحات و نیز مثال‌های گوناگون، یادگیری در ذهن مخاطب تثبیت شود. مطالب ارائه شده برای مدرّسان گرامی ادبیات خالی از فایده نیست و آن‌ها را نیز به کار آید؛ بدین سبب نگارنده آگاهانه و هدفمند شاهد مثال‌های فراوان به‌ویژه در ذیل آرایه‌ی «چون واج آرایی»، متناقض‌نما، اسلوب معادله و جز آن - که ارزش زیباشناختی والایی در عرصه‌ی ادبیات دارند - ارائه کرده است تا حق مطلب ادا گردد.

بعضی از کتاب‌های مشابه به بازآوری شاهد مثال‌ها پرداخته‌اند؛ مثال‌هایی تکراری و ملال‌آور. اثر حاضر از این نظر متمایز است و تلاش بر آن بوده است که تا حد امکان در کنار مثال‌های معهود و شناخته شده در هر مقام، نمونه‌هایی نو و بدیع - از شاعران قدیم و معاصر - آورده شود تا طراوت و تازگی خود را در کتاب برجای نهند و بر جان خواننده نیز بنشینند و خستگی‌زدای خاطر او گردند.

همچنین در این کتاب شواهد بسیاری از نمونه‌های نغز و درخشان شعر و نثر فارسی برگزیده شده تا خود گنجینه‌ای به‌خاطر ماندنی برای مخاطبان گرامی باشد. در گزینش نمونه‌های شعری، علاوه بر شاعران نام‌آشنا سهمی هم به ابیات گیرا و دلنشین شاعران کمتر شناخته شده اختصاص یافته است. افزون بر این همه در برخی از مباحث آرایه‌ها و بیان، تقسیم‌بندهای بدیع و راهگشا - که به آموزش و یادگیری مطالب مدد می‌رساند - نیز ارائه شده است.

در بیان نگارنده رهین منت دانشورانی است که او را از نقدهای عالمانه‌ی خویش بهره‌مند سازند.

و ما تَوْفِیقِی اِلَّا بِاللّٰهِ

سید سعید فرشاد

مشهد - زمستان ۱۳۹۵